ROK V. 19 MARCA 1939 R. NR 12

POLSKA

Z dziejów książki w Polsce

Zywot Ezopá Fryga Mędrcá obyczáynego/ y z Przypowieśćiámi iego: z niektorymi też inych sławnych Mędrcow Przykłády osobliwymi/ á bárzo śmiesznymi iteż krotochwilnymi. etc.

W Drukárni Stánisławá Szárffenb: Roku 1578.

Strona tytułowa jednej z książek XVI wieku.

Wynalazek druku, który pozwolił na przenoszenie myśli ludzkich na papier przy stosunkowo niewielkim wysiłku pracy i kosztów stał się bezpośrednią przyczyną rozrostu nie tyle jakości ile ilości pomników ludzkiej pracy, myśli i doświadczenia, jakimi są książki.

Jeśli dzisiejszy poziom nauki jest tak wysoki, jeżeli wszelkie zdobycze kulturalne stają się o wiele szybciej niż w starożytności i w wiekach średnich — własnością społeczeństw, to wielce przyczyniło się do tego rozpowszechnienie książki, będące wynikiem wynalazku druku w XV wieku.

Niema dziedziny życia ludzkiego gdzieby gutenbergowski pomysł nie odegrał roli, a jeśli dzisiaj o wiele więcej wiemy o życiu i kulturze naszych przodków z przed dwóch czy trzech wieków, niż o czasach przed wynalezieniem

Ilustracja z romansu z XVI wieku.

druku, to jest to też zasługa pozostałych w bibliotekach i zbiorach z owych czasów źródeł drukowanych — książek.

Książki, jako obraz zainteresowań epoki, w której powstały, muszą zajmować się wszelkiego rodzaju zagadnieniami, nasuwanymi przez życie. Przy coraz większym rozpowszechnieniu i ułatwieniu sztuki i techniki drukarskiej wzrasta ilość książek, których nieznaczna tylko część godna być spadkobierczynią wieków dawniejszych. Wiele w dzisiejszej produkcji książkowej znajduje się rzeczy bezwartościowych lub szkodliwych

Historya o

W Támtym wieku wielkie walki Krześciáńscy Pánowie przeciw Pogánom czynili/ o ziemię świętą Żydowską/ dla grobu Bożego w Jeruzálem: áczkolwiek tám wielkie szkody podieli/ wszákże sie ták silili/ iż by było nie przeciw woley Bożey/ wszystko spiknienie Pogáńskie muśiáłoby było stámtąd wystąpić. W tym śileniu Krolow y Kśiążąt Krześcijáńskich / vsilniey tám żaden báczyć sie niedał iáko Krolowie Fráncuscy. Przeto po vspokoieniu támtych walk / gdy iuż Krześciánie odciągneli / á Pogáni w po-

Jedna ze stron romansu z XVI wieku.

Jaką przebyła drogę książka od pergaminowego rękopisu z biblioteki katedralnej w Krakowie z XII wieku do pachnącej jeszcze farbą sensacji wydawniczej Anno Domini 1939?

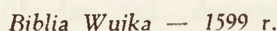
Książki rękopiśmienne

W chwili kiedy Polska występuje na arenę dziejową, książka — naturalnie — rękopiśmienna to szereg kart pergaminowych oprawionych w deski obciągnięte skórą.

W średniowieczu nauką interesuje się przede wszystkim Kościół. Stąd najbogatsze i najstarsze zbiory ksiąg odnajduje się w starych klasztorach i bibliotekach katedralnych. Według źródeł historycznych nie tylko pojedyńcze księgi krążyły po ziemiach polskich w XI i XII wieku, ale istniały już księgozbiory np. niedochowana do dziś biblioteka przy katedrze krakowskiej. Najstarszą książką zachowaną w oryginale jest Rocznik Świętokrzyski z pierwszej połowy XII wieku, znajdujący się dziś w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Im bliżej czasów wynalezienia druku, tym zachowanych rękopisów jest więcej. Są to prawie wyłącznie księgi o treści religijnej, przepisywane niejednokrotnie trudem i pracą całego życia zakonnika-skryby. Rękopisy średniowieczne to często dzieło sztuki: poszczególne strony posiadają ozdobne i-

dla społeczeństwa. Rzecz jasna, że podczas gdy w epoce wynalezienia druku, wydanie jakiegoś rękopisu było połączone z szeregiem olbrzymich trudności i kosztów materialnych, nakładca wydawał tylko rzeczy wybrane, co do których mógł mieć pewność, że nie przyniosą wstydu marce jego „oficyny" (bo tak nazywano zakłady wydawnicze). Drukarz szesnastowieczny był człowiekiem odgrywającym ważną rolę w życiu kulturalnym społeczeństwa, był mecenasem, opiekującym się pisarzem i badaczem naukowym. Dzisiaj takich mecenasów-drukarzy spotyka się coraz rzadziej. Świat cały zarzucony jest olbrzymimi stertami zadrukowanego papieru, z których wiele przeznaczone jest tylko dla zaspokojenia instynktu ciekawości umiejących czytać rzesz ludzkich. Ale nie patrzmy na zagadnienia książki przez czarne okulary. Odegrała i odgrywa ona tak wielką rolę, że przyjrzyjmy się jej kolejom w Polsce.

BIBLIA
TO IEST
KSIĘGI STAREGO
Y NOWEGO TESTAMENTV,
WEDŁVG ŁACINSKIEGO
przekładu stárego, w kościele powszechnym przyiętego, ná Polski ięzyk z nowu z pilnośćią przełożone,
Z DOKŁADANIEM TEXTV ŻYDOWSKIEGO
W KRAKOWIE
W Drukárni Łázárzowey, Roku Páńskiego,
M. D. XC IX. 1599

Biblia Wujka — 1599 r.

KSIĘGI
GENESIS
Po Żydowsku, Bereszith.
ROZDZIAŁ I.

Pierwsza strona tekstu Biblii Wujka.

nicjały, przerywniki i rysunki o motywach biblijnych i roślinnych.

Wraz z ożywieniem stosunków kulturalnych z zachodnią Europą powstaje konieczność nabywania ksiąg z zagranicy. Rolę tę spełniali stationari-księgarze, o których mówi m. in. akt fundacyjny nadany uniwersytetowi krakowskiemu przez Kazimierza Wielkiego w r. 1364. Czasy Jagiellonów, wyjazdy Polaków zagranicę zwiększają zainteresowanie książką, to też wynalazek Gutenberga, ułatwiający przenoszenie myśli ludzkich na papier, i bezpośrednio potem wędrowni drukarze, którzy rozeszli się po całej Europie, znaleźli w Polsce doskonale przyjęcie.

Przedmowá kro-
tka do Polakow.

MAdrosć madremu ſluży tylko/ a nie inemu
á wßakże głupięmu ieſt pożyteczna też każdemu.
Boć nic nie ieſt droßßego nád madrosć áni lepßego/
Kniey ſkárby ſwieckie niemáia przyrownania za-
Ktory człowiek ma madrosćima wiele dobreo/(dne)
Dobrzeby Bogu ſłużyć dla ſkárbu tákowego.
Przeto mili Polacy/ gdyż iáwnie baczyćie:
Madrosć pożyteczna ieſt/za ſie iey chwyćićie.
Kſiegi tu ſiedmi Medrcow dzieymi przezywane/
Od Medrcow madrych powieſći doſyć nápiſane.
Jan Bákałarz z Koßyc dla wáßey miłosći
Wypiſał ie z łáciny ku polſkiey ſławnosći.
Tu w nich wiele naydziećie miłego ku czytániu/
Dáy Boże by ku madrosći wáßey y ku polepßeniu.

Przedmowa do romansu — Poncjan z r. 1566.

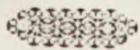
Od pierwszej drukarni do Stanisława Augusta

Pierwsi drukarze to Kasper Straube, Kasper Hochfeder i Jan Haller. Ich powodzenie jest tak wielkie, że ilość oficyn (drukarni) wzrasta z roku na rok. Kraków ma drukarnię w końcu XV wieku, Wilno w r. 1525, Lwów — 1574, Poznań — 1577. Drukują one z początku po łacinie,a potem zaczynają tłoczyć książki w języku polskim. Najpierwsza z nich to Raj duszny — modlitewnik wydany u Unglera w Krakowie w r. 1513. W drukarniach krajowych nie drukuje się wszystkich polskich autorów, lecz tylko t. zw. literaturę popularną dla szerszych warstw czytelniczych. Dzieła naukowe Hozjusza, Kopernika, Modrzewskiego drukują się zagranicą — w Kolonii i Bazylei.

Wzrost zainteresowań naukowych i bibliofilskich zwraca uwagę miłośników książki na Zachód. Przywóz książki obcej istnieje, ale zajmują się tym ludzie niezbyt zorientowani w gustach swych odbiorców. Królowie i możni panowie wysyłają więc swych agentów po zakup książek a nawet bibliotek. Wyjazdy młodzieży na studia do Francji i Włoch rozpowszechniają książkę francuską i włoską w Polsce. Z końcem XVI wieku powstają już niedochowane najczęściej do dzisiaj z powodu wojen szwedzkich i grabieży z czasów rozbiorów Polski, liczne księgozbiory prywatne.

Okres od połowy XVII do połowy XVIII wieku to okres upadku książki. Wojny szwedzkie, potem walki wewnętrzne, upadek obyczajów nie sprzyja kulturze książki. Dopiero odrodzenie literatury za Stanisława Augusta, działalność wydawnicza Dufoura i de Groella to odrodzenie książki polskiej.

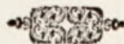
ROXOLANKI
To ieſt;
RVSKIE PANNY,
Ná Weſele
B. Z. z K. D.
Przez
SIMEONA ZIMOROWICA Leop.
Roku Páńskiego. M. DC. XXIX.
Dniá XXVIII. Lutego
We Lwowie wprowádzone,
A teraz świátu świeżo pokazane.
Roku Páńskiego, 1654.

W KRAKOWIE,
W Drukárni Wdowy y Dziedźicow Fránciſzká Cezárego
I. K. M. Typográpha.

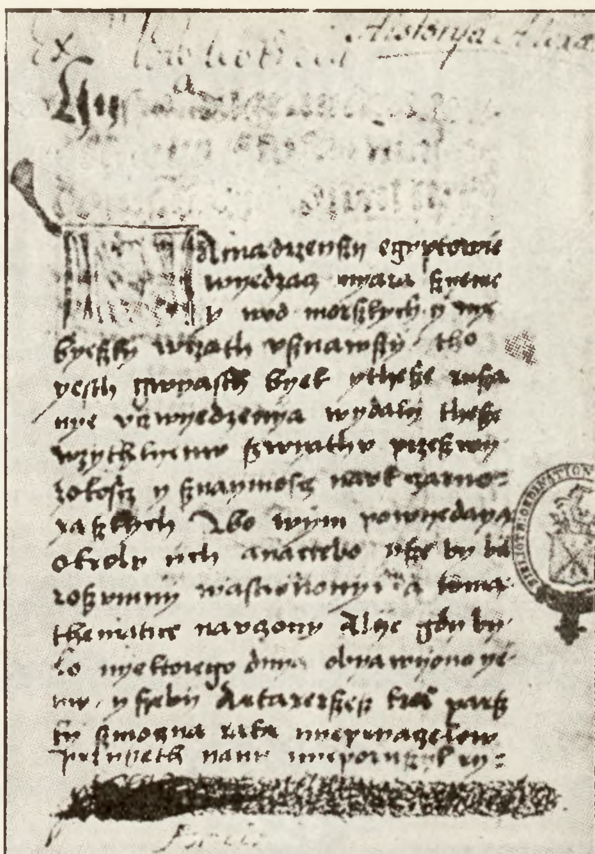
Książka z XVII wieku.

DZIEŁO
BOSKIE
ALBO
PIESNI
WIEDNIA
WYBAWIONEGO
y inſzych Tranſakcyey Woyny
TVRECKIEY,
W Roku 1683. Szczęśliwie roſpoczętey

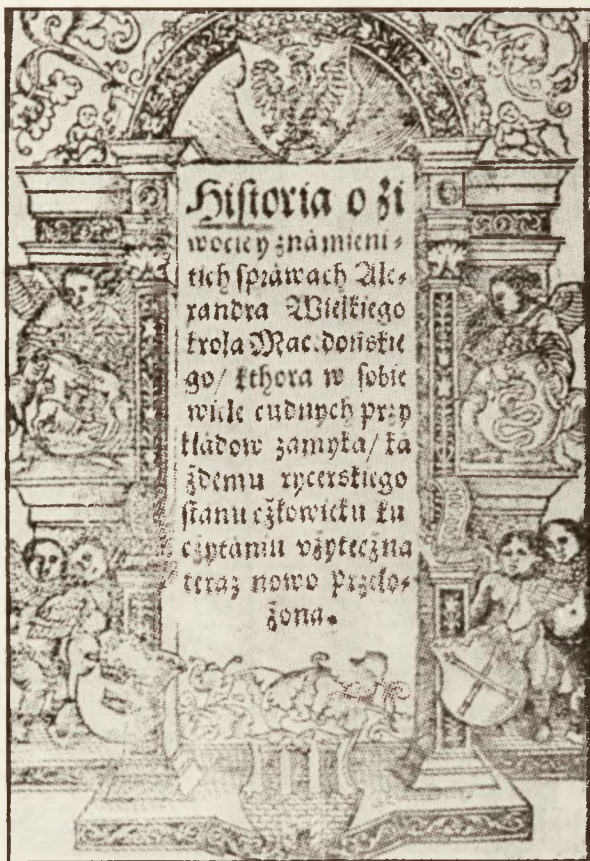

W KRAKOWIE,
W Drukárni Woyćiecha Goreckiego, I. K. M. Typ.
Roku Páńſkiego 1684.

Jedna z książek poświęconych odsieczy wiedeńskiej.

Rękopis z inicjałem z r. 1510.

Historia o ži
wociey znamieni-
tich sprawach Ale-
xandra Wielkiego
krola Mac. doństie
go/ ktora w sobie
wiele cudnych przy
kładow zamyka/ ka
zdemu rycerskiego
stanu człowieku ku
czytaniu vżyteczna
teraz nowo przeło-
żona.

Historia o żywocie Aleksandra Wielkiego, wydana w Krakowie 1550 r.

Książka w czasie niewoli

Po rozbiorach książka polska, świadcząca, że utrata państwowości nie jest równoznaczna z zatraceniem się narodu, tuła się wraz z wygnańcami po całym świecie, stając się ich pociechą, ich wiernym towarzyszem jak „Księgi narodu polskiego". Ukazuje się w Petersburgu, Dreźnie, Rzymie, Paryżu, Brukseli, nawet w Londynie — (druki agitacyjne P.P.S.). Pod zaborami wychodzą tylko książki poważne, zrównoważone, książki budujące od podstaw, potem — w czasach Młodej Polski książki — klejnoty poetyckie, z których tylko wtajemniczony czytelnik mógł wyczytać pragnienie wolności, pragnienie niepodległości.

Jeśli ułożymy przed sobą stary foliał z XVI wieku, wytworne wydanie satyr Krasickiego z końca XVIII wieku, tom poezji Mickiewicza przypominający zewnętrznie modlitewnik, zniszczoną przez ręce robotnicze broszurę agitacyjną z lat 1890—1910, książkę — tom poezji z okresu Młodej Polski i wreszcie dzisiejszą książkę naukową, to ich zestawienie i porównanie uprzytomni nam jak wielkie i jak różnorodne jest znaczenie książki w życiu kulturalnym i politycznym Narodu. Dopiero wtedy widzimy, jak wiele zawdzięcza kultura wynalazkowi druku.

Rozwój graficzny książki

Pierwsze książki drukowane, tak jak i dawne książki rękopiśmienne to wielkie tomy in folio i in quarto, drukowane antykwą, jeśli po łacinie, gotykiem — jeśli w jęz. polskim. Karta tytułowa jest ozdobna, otoczona ramką i posiada sygnet drukarza. W tekście mamy na początku każdego rozdziału inicjały, na końcu rysunki zwane finalikami. Stronica przeważnie ujęta jest w ramki, a jeśli występują ilustracje to są to odbitki drzeworytów. Drzeworyt to najwcześniej spotykana ilustracja książki, fakt zrozumiały przez to, że technika drzeworytu, to technika odpowiadająca wyrzynaniu czcionek w drzewie.

W w. XVI książka idzie do pośrednika, in plano tj. w postaci niezłożonych arkuszy. Ten pewną ilość egzemplarzy, które spodziewa się natychmiast sprzedać oprawia, a resztę rozsprzedaje w tym samym stanie. Nabywca książki in plano zmuszony jest oprawić ją prywatnie, fakt to na pozór małoznaczący, lecz przyczynił się, a w wielu wypadkach umożliwił badania nad rolą kulturalną książki w w. XV—XVIII, i nad czytelnictwem i bibliotekami w Polsce w tym okresie. Każda książka wchodząca w skład mniejszej czy większej biblioteki prywatnej posiadała znaki własno-

obłudnym świecie iest więtsze niźli
prawie wszystkich zbawiciela nasze-
go miłosierdow prawych/ Co tesz
[illegible] to panie boże aby nas [illegible]
drogi żywota wiecznego nieod
[illegible]. Ale żebyśmy wszys-
cy na świecie tak żałośliwy a
przedtem niesłychany przykład/ [illegible]
a znaszym u-
[illegible]
patrzyli.
Amen.

Drukowano w Krolewcu przez
Alexandra z Litomyśla/ nakła-
dem Jana Seclucyana tu-
dziesz przed pocżecim
roku 1551.

Druk polski z drukarni Seklucjana w Królewcu.

Drzeworyt jednego z wydawnictw popularnych XVI wieku.

ADAM NARUSZEWICZ.

HISTORYA

NARODU POLSKIEGO

PRZEZ

ADAMA NARUSZEWICZA.

WYDANIE NOWE

JANA NEP: BOBROWICZA.

TOM I.

Z POPIERSIEM AUTORA.

W LIPSKU,
U BREITKOPF & HAERTEL.
1836

Strony tytułowe pierwszej naukowo opracowanej historii Polski — Naruszewicza.

ściowe czyli superexlibrisy na zewnętrznej stronie oprawy czy na grzbiecie. Są to herby i skróty literowe nazwiska właściciela.

Później występuje także exlibris.

Jako materiału do oprawy używa się u nas w w. XV—XVI — brunatnej skóry cielęcej, podczas

„FRANCZESKI Z RIMINI," TRAGEDYI GABRIELA D'ANNUNZIO, FRAGMENTY. WYBÓR I PRZEKŁAD JANA KASPROWICZA.

AKT III

Pierwszy dzień marca, dzień wiosny. Franczeska, otoczona towarzyszkami, Garsendą, Biankofiorą, Adonellą, Aldą i Altikiarą, czyta opowieść o Lancelocie z Jeziora. Dusza jej pełna niepokoju i tęsknoty. Uciekł ulubiony jej sokół, sny też miewa złowróżbne. Lęka się jednookiego Malatestina. Przekleństwo niech spadnie na niewolnicę Smaragdi, która jej pierwsza przywiodła Paola. Lecz nie, nie! — Smaragdi zgotowała jej szczęście. Ale to szczęście nie koi, przeciwnie, szarpie jej duszę. Gdybyż to była przy niej niewinna, gołębia siostra Samaritana! Lecz ta pozostała z rodzicami w Rawennie! Pierwszy dzień wiosny! Radować się trzeba i radość sprawić towarzyszkom. Garsenda wprowadza kupca z drogocennemi materyami. Franczeska hojnie obdarowuje towarzyszki. Kupiec to florencki — może ma wieści o Paolu. I owszem:

FRANCZESKA.

A w w jaki sposób przybyłeś, mój Dziotto,
tu do Rimini?

KUPIEC.

Wielkomożna Pani!
Pełne jest przygód życie

Strona książki z okresu Młodej Polski (1890 — 1910).

gdy zagranicą przeważa biała skóra. Oprawa polska posiada dużo złoceń.

Wiek XVII wprowadza pewne urozmaicenie w materiale introligatorskim: rozpowszechnia się użycie białej skóry świńskiej i pergaminu. Wreszcie wiek XVIII to dominanta wpływów włoskich i francuskich pociąga za sobą zasadniczą zmianę formy zewnętrznej książki — zerwanie z wielkimi formatami, dużą czcionką gotycką i dawnym układem graficznym, ramkami, ozdobnikami, które tylko zwiększały objętość i cenę książki.

Powstaje książka o formacie zbliżonym do dzisiejszego, drukowana antykwą, o wytwornej oprawie ze złoceniami na grzbiecie.

Obraz książki z w. XV—XVIII nie byłby pełen, gdyby nie wspomnieć o spotykanych często na początku książki drukowanych dedykacjach autora do mecenasa, który pomógł w wydaniu dzieła i tegoż mecenasa herbie.

Książka wyzwoliwszy się w drugiej połowie XVIII w. z tradycyjnego formatu quarto i folio szybko zbliża się do formy zewnętrznej książki dzisiejszej. Największe znaczenie dla jej rozwoju mają wynalazki prasy mechanicznej i linotypu w XIX w.

Mechanizacja zmieniła charakter drukarstwa: z dawnej sztuki staje się ono rzemiosłem. Książka staje się masowym, zestandaryzowanym, znormalizowanym produktem współpracy człowieka i maszyny. Przeciwko takiemu traktowaniu drukarstwa wystąpił wielki estetyk angielski John Ruskin, żądając nawrotu do ręcznej sztuki drukarskiej, do specjalnego graficznego opracowania tekstu, do inicjałów, ozdobników i przerywników.

W Polsce poglądy Ruskina zostały przyjęte skwapliwie przez plastyków Młodej Polski, którzy utworzyli Towarzystwo Sztuki Stosowanej, szerzące kult pięknej książki. Książka z okresu Młodej Polski osiąga niespotykany przedtem i potem poziom. Nad jej formą zewnętrzną czuwają najlepsi plastycy polscy jak np. Stanisław Wyspiański, kierownik artystyczny krakowskiego Życia.

Format książki czy czasopisma literackiego tego okresu jest o wiele większy od normalnego formatu dzisiejszej książki. Papier jest doskonały, czcionka duża i wyraź-

K A J K A

Przywróć ojczystą mowę nam istą
A my godnie chwalić Ciebie
Będziem na ziemi i w niebie,
Miej ją w obronie — niech nie utonie.

(Michał Kajka)

Sam wśród obcego języka, bez wszelkich ożywczych zachętów, mocą jedynie miłości powołania swego...

(Pismo Adama Mickiewicza do Mrongowjusza) [1]

Kiedyśmy przemierzali Mazury wzdłuż i wpoprzek i zstępowaliśmy do chat, z trudem wyłuskując z pod warstw brudnych łachmanów stare kancjonały, a z pod warstw kundlowatej, zepsutej niemczyzny szczere lśnienie słów starych, nieodszlifowanych niby diamenty, i jak diamenty mocno siedzące w oprawach — jedno mieliśmy przed oczami i jednośmy miarkowali wciąż ujrzeć — Kajkę.

Poetę Mazura, który słonecznym językiem pisze niewyszukane wiersze.

„Pobożny Róg" — miejsce na jeziorze Klusy, na którem w przedkrzyżackich czasach stała chrześcijańska świątynia (str. 338)

[1] Na starość, kiedy zabroniono nawet prywatnego nauczania języka polskiego, musiał Mrongowjusz patrzeć na zamieranie polskości przymierającemi oczami. I wówczas, na trzy lata przed śmiercią, otrzymał od Tow. Historycznego w Paryżu medal i list od Mickiewicza, z którego urywek dajemy jako motto tego opowiadania o stojącym nad grobem poecie mazurskim.

331

Układ graficzny książki współczesnej.

na, duże marginesy, artystyczne inicjały i ozdobniki, wytworne ilustracje i wkładki — to charakterystyczne cechy książki Młodej Polski.

Niestety, rozpowszechnianie tak wydawanych książek wśród szerszych warstw społeczeństwa było niemożliwe, gdy koszty związane z graficzną stroną książki podniosły niesłychanie jej cenę. Minimalny jej nakład sprawił, że już dzisiaj po trzydziestu latach wiele pozycji bibliograficznych z tego okresu stanowi „białe kruki" nie mniej cenne, jak pierwsze druki z XV i XVI wieku.

Książka polska — dzisiaj

Dzisiaj ogólny roczny nakład książek w Polsce wynosi ponad 20 milionów egzemplarzy. W porównaniu z rokiem 1455 kiedy pierwszy druk na świecie — biblia Gutenberga miał nakład 165 egzemplarzy na papierze i 35 na pergaminie, jest to nadzwyczajny rozwój. Książka polska, która przez tyle wieków zajmowała zarówno swą formą jak i treścią poczesne miejsce na świecie, zajmuje to miejsce do dzisiaj. Wydawnictwa największych księgarzy polskich takich jak Trzaska, Evert i Michalski czy Mortkowicz cieszą się zasłużoną sławą w Europie. Ażeby jak najbardziej udostępnić społeczeństwu polskiemu książkę z inicjatywy państwowej wydaje się szereg wydawnictw o bardzo niskich cenach. Tak np. dzieła Józefa Piłsudskiego rozeszły się w ostatnim popularnym wydaniu (30 zł — 10 tomów) w ilości łącznej — około 500.000 egzemplarzy.

Książka a czytelnik

Ale dzieje książki polskiej nie byłyby pełne, gdyby zamilczeć o stosunku odbiorcy i czytelnika do książki, o tym kto i kiedy książką się interesował.

Wiek XV, pierwsze książki drukowane to przede wszystkim książki o treści religijnej. Nie jest to przypadkowe, gdyż jest to okres w którym głównymi przedstawicielami kultury są duchowni. Oni to są pierwszymi konsumentami książki drukowanej. W tym okresie, o ile zbiory książek, prototypy dzisiejszych bibliotek istnieją to są to jedynie zbiory klasztorne. W wieku XVI książka zaczyna docierać do świeckich warstw społeczeństwa, najpierw zaczynają się nimi interesować mieszczanie, potem szlachta. Wkońcu XVI wieku powstają dość liczne zbiory prywatne. Jest to okres recepcji kultury zachodnio-europejskiej w Polsce i napływ książki francuskiej i włoskiej do Polski. Magnaci polscy sprowadzają już nie tylko poszcze-

J Ó Z E F P I Ł S U D S K I

PISMA ZBIOROWE

WYDANIE PRAC DOTYCHCZAS DRUKIEM OGŁOSZONYCH

TOM X

SKOROWIDZE I UZUPEŁNIENIA

WARSZAWA 1938

INSTYTUT JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO
POŚWIĘCONY BADANIU NAJNOWSZEJ HISTORII POLSKI

Pisma Piłsudskiego osiągnęły największy nakład w Polsce.

Pomnikowe wydawnictwo o Polsce.

gólne dzieła, lecz całe biblioteki. Jan Łaski zakupuje i sprowadza do Polski cały księgozbiór Erazma z Rotterdamu. O tym, że w tym okresie książka oddziaływała b. silnie na społeczeństwo, że była czytywana b. pilnie i skrupulatnie świadczy fakt spotykania na marginesach książek notatek, zapisków często dyskusji z autorem. O tym, że książki były wypożyczane i że plagą posiadaczy księgozbiorów byli nieuczciwi znajomi, wypożyczający i niezwracający książek czasami przez zapomnienie, częściej ze złej woli, mówią b. częste pisemne zaklęcia do złodziei, humorystyczne a nawet grożące karą boską za niezwrócenie dzieła. Przytoczę tu takie zaklęcie umieszczone na książce z XVIII wieku.

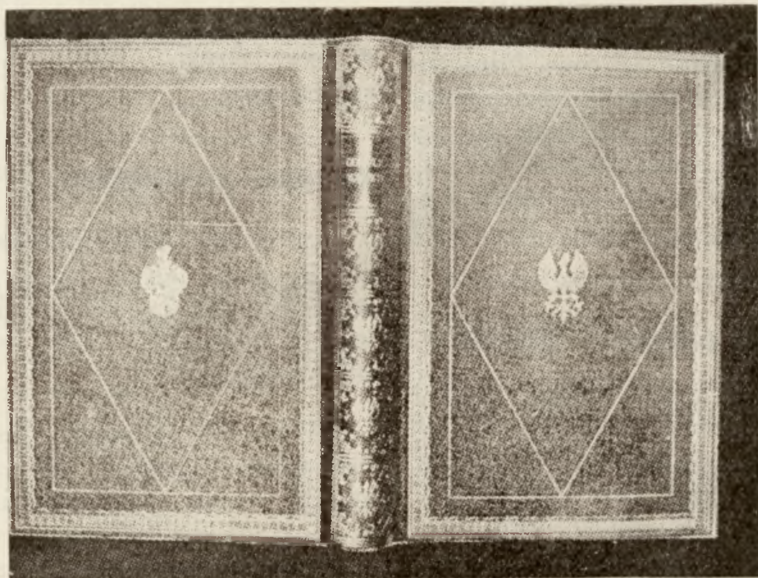
Kto tę książkę ukradnie
Temu ręka odpadnie,
A kto ją schowa pod futro
Tego obwieszą jutro.

Wiek XVII, to okres upadku kultu książki.

W wieku XVIII następuje tak jakby renesans książki. Powstają liczne biblioteki prywatne, lecz bliższe zbadanie ich zawartości wykazuje, że i w tych wypadkach posiadanie biblioteki należy do wymagań mody, a nie jest wynikiem potrzeb kulturalnych. Przede wszystkim panuje moda na zdobienie ścian szafami zapełnionymi książkami o bogato złoconych oprawach, a zwłaszcza grzbietach. Powstają biblioteki fingowane, to znaczy ustawia się na półkach deski oprawne w złoconą skórę. O ile zresztą są w takich szlacheckich bibliotekach książki to albo francuskie romanse, wyśmiewane tylekroć w twórczości Krasickiego, albo poważne dzieła nieotwierane przez całe dziesiątki lat.

Wiek XIX, to nowy etap w triumfalnym pochodzie książki. Sprzyjają mu przemiany społeczne, rozwój nauki i nowe wynalazki w technice drukarskiej. Przemiany społeczne uaktywniają liczne dotychczas warstwy ludności, czynią je konsumentami najpierw książki popularnej potem literatury pięknej aby wreszcie najwybitniejszym jednostkom dać książkę naukową. Rozwój nauki, a zwłaszcza dyscyplin przyrodniczych, nowe prądy filozoficzne, walka o zwycięstwo poszczególnych idei i poglądów to wszystko analogicznie do walki protestantów z katolikami w XV—XVI w. przyczynia się do wzrostu ilości i nakładu książki.

W Polsce Niepodległej mimo wielkich trudności czytelnictwo rozwija się powoli, ale stale. Polacy przebywający zagranicą, narażeni na wynarodowienie winni książkę polską ukochać, szerzyć ją i czytać. Nie powinno być ze strony kierowników pracy oświatowej lub księgarzy polskich za granicą skarg na zobojętnienie ogółu Polaków na danym terenie dla spraw książki. Książka polska musi być w każdym polskim domu za granicą. Poprzez książki poznajemy świat, poznajmy go więc oczami Polaka, poprzez polskie książki.

Polskie oprawy książek uważane są za jedne z najpiękniejszych w świecie.

Wydawca: Światowy Związek Polaków z Zagranicy, Mazowiecka 1.

Szef Biura Prasowego Ś. Z. P. z Z.: Inż. J. Grabowski — Redaktor Wydawnictw Ś. Z. P. z Z.: Władysław Oszelda.

Zakłady Graf.-Introl. J. DZIEWULSKI, Warszawa, Mariensztadt 8.